

MITÄ ON TEOSOFIA?

Teosofia on jumalallinen viisaus, joka saaden asuntonsa ihmisen sielussa valaisee elämän kaikkia kysymyksiä, sekä yleisiä että yksityisiä, mitä käytännöllisimmällä tavalla. Ihmissielun eli inhimillisen tajunnan kolme yleisesti tunnettua ja hyväksyttyä olemuspuolta ovat tieto eli ajatus, järki; tunto; tahto. Ihmisestä ei siis voi sanoa yksinomaan, että hän on ajatteleva olento esim., sillä hän on samalla tahtova ja tunteva olento. Maan päällä eläessään hän tietysti myös on ruumiillinen olento, vieläpä siinä määrin, että – ainakin hereillä ollessaan – koko hänen sieluelämänsä ilmenee ruumiin välityksellä ja avulla. Väärin olisi kuitenkin materialistien tavalla väittää, että aivot ajattelevat, että lihakset tahtovat j. n. e., koska n. k. kuollut ruumis esim. ei mitään ajattele eikä mitään tahdo. Sillä tuskin on luultavaa, että ruumis lakkaisi ajattelemasta tai tahtomasta, jos sillä valtaa olisi. Kaikkina aikoina ihminen sentähden on ollut pakotettu puhumaan sielusta tai ainakin sieluelämästä osottaakseen sillä, että hän tiesi ja tunsu itsensä ennen kaikkea sielulliseksi eli tajuiseksi olennoiksi, ei ainemöhkäleeksi. Jos ihminen kuolemaa pelkää, ei tämä johdu siitä, että olemattomuus olisi hänestä niin kamalaa: päinvastoin elämää kokenut ihminen saattaa olla hengessään niin väsynyt, että olemattomuus ja kaiken loppu olisi hänestä mitä ihanin kohtalo. Ei, kuoleman pelko johtuu siitä, että ihminen tietää itsensä sielulliseksi olennoiksi ja sen nojalla kysyy itseltään: voinko minä tajuisena olentona hävitä ruumiini kuollessa? ja jollen häviä, mikä kohtalokseni tulee? Meidän päivinämme ehkei kuolemanpelko enää ole niin yleinen. Mutta tämä ei johdu siitä, että me nyt olisimme vakuutetut ehdottomasta, tulevasta tyhjyydestä, vaan siitä, että valistuksen kohotessa olemme lujittuneet sellaisessa järkiuskossa, että lakisiteisessä maailmankaikkeudessa meidän ei voi käydä huomommin kuoleman jälkeen kuin mitä olemme ansainneet.

Pitäkäämme nyt silmällä tuota sieluelämämme kolmijakoa tietoon, tuntoon ja tahtoon ja katsokaamme, millä tavalla teosofia valaisee niitä henkisiä toiminta-aloja, joilla nuo sielumme peruskyyvät liikkuvat. Niitä on luonnollisesti myös kolme. Tietoa eli ajatusta ja järkeä vastaavat tiede ja filosofia, tunnetta vastaa taide ja tahtoa uskonto. Entä käytännöllinen elämä? kysyvät lukijamme: kauppa, teollisuus, maanviljelys, yhteiskunnallinen ja valtiollinen elämä. Malttakaa, vastaamme, ne kuuluvat kaikki ajatuksen ja järjen alalle – niistä kaikista voidaan muodostaa tieteen eri haaroja, niinkuin jo on tapahtunutkin. Ei maanviljelys esim. ole edistynyt sillä, että ahkerasti vain on viljelty maata isien tapaan, vaan sillä, että järki on askarrellut maanviljelystä koskevilla kysymyksissä, on tehnyt huomioita, havaintoja ja keksintöjä, on tutkinut, vertaillut ja vetänyt johtopäätöksiä. Kokemus on suuri opettaja, mutta kokemus ei voisi mitään opettaa, ellei ihmisen järki ottaisi opetuksia vastaan, omaksuisi ja sulattaisi niitä. Voimme niin ollen lyhyesti sanoa, että ajattelevana ja tietävänä olentona ihminen työskentelee tieteen ja filosofian alalla.

Ja silloin näemme heti, että järjen työskentely on kahta laatua: alemmaa ja ylempää. Alemmaksi kutsumme sitä, jonka katse on ikäänkuin suunnattuna maahan, toisin sanoen sitä järkeä, joka vie eteenpäin aineellista hyvinvointia ja sivistystä ja jota yleensä tarvitaan olemassaolon taistelussa ja työssä. Maanviljelys, teollisuus, keksinnöt, kauppa – kaikki perustuvat tämän alemman järjen toimintaan; samaten järjestäytymiset ja organisatsioonit ja yleensä kaikki yhteiskunnallinen ja valtiollinen elämä, joka tavoittelee luokka- tai ryhmä- tai kansallisia etuja toisten kustannuksella. Ylemmäksi järjeksi taas kutsumme sitä, jonka katse niin sanoaksemme on suunnattuna korkeutta kohti, joka ei tyydy ajattelemaan vain ruumiillisen elämän asioita, vaan asettaa itselleen yleisiä, periaatteellisia kysymyksiä. Ei kukaan ihminen ole yksinomaan kauppan mies esim.; jollei hänellä olisi mitään muita harrastuksia, olisi hän omista silmissään sieluton eläin. Ja mikä se saa työmiehen tyytymättömäksi kohtaloonsa? Yksinkö se, ettei hän saa laiskotella pitkin päivää, niinkuin ehkä jotkut harvat rikkaat tekevät? Silloinpa ei olisi paljon toivoa ihmiskunnasta! Vaan pois se. Jos työmies oikeutetusti nurkuu kohtaloaan, tapahtuu tämä sentähden, ettei hän ole tilaisuudessa sivistyttämäänsä sieluaan siinä määrin kuin toivoisi. Hän tuntee, että hänen järkensä kaipaa korkeampaa ravintoa, ja todellisen sivistyksen puutteessa hän heittäytyy valtiolliseen kannusvalamiseen, koska hän siinä joutuu kosketukseen periaatteellisten kysymysten kanssa. Ihmisen järki on semmoinen. Se aateskelee ja filosofoi. Se kysyy, miksi ihminen on olemassa ja miten elämä on syntynyt. Se kysyy, mitä ihmisen on tehtävä maan päällä ollessaan ja miksei ihminen yhtä hyvin voisi olla onnellinen kuin onneton. Se suunnittelee keinoja, millä tavalla ihmisten yhteiselämä saatettaisiin onnellisemmaksi ja sopusointuiseksi, ja se jyrisee ankarana tuomarina vääryyttä ja sortoa vastaan.

Tämä ihmisen korkeampi järki se syvemmin katsoen vaikuttaa alempaan ja ohjaa sitä. Korkeampi järki kaipaa maailmankatsomusta ja luo itselleen elämänymmärryksen – ja semmoinen kuin ihmisen maailmankatsomus on, semmoinen on hänen alemman järkensä toiminta. Sentähden myös sanotaan: ihminen tulee siksi mitä hän ajattelee.

Nyt teosofia tarjoaa hänelle maailmankatsomuksen tai ainakin muutamia lähtökohtia hänen ajattelulleen, joista hän sitten saattaa aateskella ja filosofoida eteenpäin. Tämmöisiä lähtökohtia ovat teosofiset opit karmasta, jälleensyntymisestä, ihmisten yhteisestä henkisestä alkuperästä eli isästä jumalasta ynnä siitä johtuvasta veljeydestä, kuolemanjälkeisestä elämästä, ihmissielun kehityksestä, luonnon suuresta evolutionsista, luomisesta ja hävittämisestä, henkimailmasta ja sen asujamista y. m.

Eikä teosofia kohtaa ihmisen järkeä ainoastaan filosofiana. Se tulee tarkkana tieteenäkin, jos ihminen semmoista kaipaa. Se osottaa salatieteen muodossa, että ihminen on tilaisuudessa tieteellisesti tutkimaan ja todentamaan sen oppeja henkimailmasta j. n. e. Kellä vain on tiedemiehen edellytykset tällä „yliluonnollisella“ alalla, ei hän ole heitetty oman onnensa nojaan, vaan saa runsaasti apua ja ohjausta tutkimuksissaan teosofialta.

Ja jos yhteen ponteen tahtoisimme supistaa, mitä teosofia opettaa meille järjen ja ajatuksen alalla, voisimme sanoa näin: etsi totuutta ihminen, aina ja kaikkialla, sillä totuus on korkein uskonto.

Toinen ihmissielun toiminta-ala on taide, joka vastaa tunnetta. Tunteen alalle kuuluu myös – älkäämme sitä unohtako – suuri osa jokapäiväisestä elämästämme, nimittäin kaikki se, jota kutsumme persoonalliseksi rakkaudeksi. Rakkaus onkin suurta taidetta!

Ei kukaan ihminen tyydy yksinomaan ajattelemaan. Hän välttämättä myös tahtoo tuntea, sillä vasta silloin hän varsinaisesti tuntee elävänsä. Senpätähden muuan runoilija onkin sanonut: „Kaikille kuuluu mitä ajattelet, omaasi on vain mitä tunnet“ (Schiller). Jokainen ihminen on taiteilija luonnostaan, vaikkei hän harjota taidetta ammattinaan. Jokainen rakastaa kauneutta ja nauttii siitä. Jokainen kaipaa taiteellista huvitusta ja kiittää elämää siitä, että on kirjailijoita, runoilijoita ja taiteilijoita. Sillä taide on sielun sivistyttäjä samalla kuin se itse on sivistyksen tulosta. Ihmissielu tuntee sisässään, että taide häntä kasvattaa, ja hän on valmis uhrauksiin taiteen hyväksi. Jos sodassa taideteoksia hävittää, tuntuu tämä historian tuomion edessä suuremmalta rikokselta kuin elävien ihmisten silpominen ja tappaminen. Ihminen tietää olevansa kuolematon, mutta hävitetty taideteos on ainiaaksi menetetty.

Mutta kuten sanottu on ala, jolla kaikki ihmiset harjottelevat taiteilijoiksi. Tämä on rakkaus. Lapsina me rakastamme, nuorina, vanhoina. Ei rakkaus käsitä ainoastaan n. k. sukupuolirakkautta, vaan kaikkea inhimillisiä suhteita. Jokaisella ihmisellä on kokemusta rakkaudesta ja mahdollisesti sen vastakohdasta, vihasta.

Kun nyt kysymme, millä tavalla teosofia valaisee, elämän taiteellista puolta, sanomme, että jumalallinen viisaus kehottaa ja opettaa meitä uskomaan kauneuden ja rakkauden voimaan, sillä niissä on sekä maanpäällisen että kuolemanjälkeisen taivaan onni ja autuus. Jos kristillinen kirkko opettaa, että taivaallinen autuus kuoleman jälkeen riippuu siitä, missä määrin ihminen on jaksanut uskoa määrättyihin opinkappaleihin, väittää tähän teosofia, että kirkko erehtyy. Ihmisen taivaallinen onni riippuu siitä, kuinka paljon, kuinka puhtaasti, kuinka uskollisesti hän on rakastanut, missä määrin hän on rakkaudessaan toisia palvellut, ja kuinka paljon hän on kauneutta ihailnut ja kauneutta ympärilleen luonut. Ihminen joka kauneutta pelkää tai rakkautta halveksii, hän ei ole vielä kyllin arvokas astumaan taivaan portista sisälle. Mutta mitä uskoa ihanteihin, mitä inspiratsionia luomisen työhön antaakaan taiteilijalle teosofian jumalallinen viisaus!

Kolmas ihmissielun toiminta-ala on uskonto, joka vastaa tahtoa. Uskontoa on tavallisesti pidetty tunteen asiana, mutta se on peruserhdys. Tunne on mukana kuten ajatuskin uskonnossa, mutta uskonto perustuu tahtoon. Jos uskonto olisi vain järjen asiaa, esim. järjen vangitsemista sokean uskon hyväksi, olisi uskonto vain maailmankatsomusta. Jos uskonto olisi tunnetta yksin, rajottuisi se kirkossakäyntiin, hartaushetkiin kauniisiin ja mieltä kohottaviin jumalanpalvelusmenoihin. Mutta koska uskonto on tekemisissä tahdon kanssa, merkitsee tämä, että uskonnollinen

ihminen on ainoastaan se, jonka siveellinen tahto on herännyt. Moni uskonnonopettaja ja pappi saattaa vielä hapuilla todellisen uskonnon ulkopuolella. Sillä oli ihmisen uskonto minkäläinen tahansa, aina se osottaikse siinä, että hänen tahtonsa on siveellisesti herännyt. Onpa oikein sanottukin, että ilman uskontoa ei ole siveellisyyttä. Jos kansa kadottaa uskonnollisen pohjansa ja taustansa, silloin siltä pian häviää siveellinen selkärankakin.

Mitä sitten on uskonto? Miten teosofia tätä ydinkysymystä valaisee?

Uskonto on jotakin, jota ihminen saavuttaa totuuden etsijänä taistelujen ja tuskien palkkana. Uskonto on uskoa jumalaan – tai vielä tarkemmin määriteltynä uskoa Kristukseen ja yhteyttä hänen kanssaan. Uskonto alkaa ihmiselle, silloin kun hän sielussaan tulee tietoiseksi mystillisestä Kristuksesta. Uskonto on elämää, sillä se on olemista Kristuksen läheisyydessä ja hänen seuraamistaan isän tahdon täyttämässä. Kun Kristuselämä syntyy ihmisen sielussa, silloin avautuvat hengen maailmat hänen sisäisen silmänsä nähtäviksi. Ja kun Kristus taluttaa häntä kädestä salaisen elämän kaidalla tiellä, silloin hänen sydämensä puhdistuu itsekkyyden tahrasta ja hän voittaa synnin ja pahan.

Todellinen uskonto – elämä Kristuksessa – vaikuttaa täten sekä tunteeseen, että järkeen, valaisee ja puhdistaa niitä. Ja teosofian sanoma uskonnon suhteen on lyhyesti: lähemmä Kristusta!

Jos siis kysymme, mitä teosofia on, saatamme vastata kuten alussa, että se on jumalallinen viisaus, joka valaisee sielumme sisimpiä sokkeloita ja opettaa meitä oikein ajattelemaan, oikein tuntemaan, oikein tahtomaan ja niin ollen oikein elämään.

P. E.